

Protecció de les minories i política lingüística a la República Txeca

per Carolin Zwilling

Abstract

Aquest article ofereix una visió general de la situació actual de les minories nacionals que viuen a la República Txeca, i es centra en la política lingüística de l'Estat. Partint del document de l'any 1994, Concepte per a les Qüestions relacionades amb les Minories Nacionals a la República Txeca, no vinculant jurídicament, aquest nou estat membre va desenvolupar un marc legal majoritàriament satisfactori per a la protecció de les minories nacionals durant la dècada passada per preparar l'ingrés a la Unió Europea.

Resum

1. Introducció
2. Informació general: censos i àrees d'assentament
3. Marc legal
4. L'ús del llenguatge
 - 4.1 Comunicació amb les autoritats
 - 4.2 Noms i signes topogràfics
 - 4.3 Mitjans de comunicació
5. Educació de les minories
6. La minoria nacional de l'ètnia gitana
7. Representació política i institucions per a la protecció de les minories
8. Conclusió
9. Bibliografia

1. Introducció

La República Txeca és un dels deu membres nous que es van incorporar a la Unió Europea l'1 de maig de 2004. El seus 10,2 milions d'habitants representen actualment el 2,2 % del nombre total de tots els ciutadans de la UE. Després de la derrota de l'Imperi austrohongarès durant la Primera Guerra Mundial, els txecs i els eslovacs van declarar la seva independència l'any 1918 i es van unir com a República Democràtica Federativa de Txecoslovàquia.

Immediatament després de la divisió de la República Federativa Txeca i Eslovaca l'1 de gener de 1993 i de la creació de dos estats unitaris independents, la República Txeca va començar a establir una estreta relació amb la Unió Europea. L'1 de febrer de 1995 va entrar en vigor el Tractat Europeu d'Associació de 1993, segons el qual la República Txeca adquiriria l'estatus de país associat, i el gener de 1996 l'Estat ja havia sol·licitat el seu ingrés a la Unió Europea. Una condició per ser membre de la UE era el compliment dels anomenats criteris de Copenhaguen, que inclouen la protecció dels drets humans i el respecte per les minories i la seva protecció.¹ Les negociacions d'accés es van concloure amb èxit el desembre de 2003 i el 16 d'abril del mateix any es va signar el Tractat d'Adhesió. La majoria de ciutadans txecs va donar el seu vist-i-plau a l'ingrés de la República Txeca a la UE en el referèndum celebrat els dies 13 i 14 de juny de 2003.

2. Informació general: censos i àrees d'assentament

Contràriament a l'estructura ètnica fortament heterogènia de Txecoslovàquia, la República Txeca va esdevenir un país gairebé homogeni. Segons el Cens de Població i Habitatge² més recent fet l'1 de març de 2001 per l'Oficina d'Estadística Txeca (CSU - Český statistický úrad) en cooperació amb el secretariat del Consell de Govern per a les Minories Nacionals, només

¹ L'informe integral de control dels preparatius de la República Txeca per ser membre de la UE redactat per la Comissió Europea mostra el compliment d'aquestes condicions:

<http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_2003/pdf/cmr_cz_final.pdf>.

² Estipulat a la Llei 158/1999.

el 9,9 % de la població (1.022.318 persones) va declarar tenir una nacionalitat diferent de la txeca, incloent, però, les etnicitats moraviana i silesiana (392.524 persones, és a dir, el 3,8 %).³ El full del cens i les instruccions de metodologia també es van imprimir en llengües minoritàries com ara el polonès, l'alemany, el gitano, l'ucrainès i el rus, així com en anglès, francès, vietnamita, àrab i xinès. En el cens de 2001 es va deixar una pregunta oberta sota el títol "etnicitat", de manera que es pogués expressar qualsevol identitat.

Els representants de les minories nacionals van participar tant en la preparació del cens, especialment informant els seus membres per mitjà de l'edició regular d'articles en publicacions periòdiques minoritàries, com en el desenvolupament de les tasques d'ajudants o comissaris dels censos. No obstant això, els representants de la minoria polonesa van criticar la manca d'informació oficial en les llengües minoritàries en les publicacions tant del govern com dels mitjans de comunicació, fet que va emfatitzar reiteradament el possible mal ús de les dades personals.

Les identitats nacionals no txeques més nombroses són la moraviana i la silesiana. Tot i així, els ciutadans de Moràvia i de la Silèsia Txeca no formen una minoria nacional reconeguda. Aquestes identitats nacionals es van introduir durant el procés de transformació social després del canvi de règim l'any 1989 i els líders dels moviments orientats a Moràvia van polititzar la qüestió de protecció de les minories en el transcurs d'una discussió sobre l'estat de Moràvia i Silèsia en l'estructura territorial i administrativa de la República Txeca, qüestió no resolta encara avui dia. Mentre que totes les dades de persones amb etnicitats diferents a la txeca disminueixen en comparació amb el cens anterior de 1991, la davallada d'aquestes identitats nacionals assoleix un dramàtic 70 %: d'1.362.313 moravians i 44.446 silesians, l'any 2001 només van declarar aquestes identitats 373.294 i 11.248 persones, respectivament.

La proporció de la població no txeca varia en funció dels districtes i de les regions de la República Txeca. A excepció de nombrosos però dispersos grups d'eslovacs i gitanos, cap minoria nacional ocupa una posició destacable en l'estructura ètnica actual. La majoria de membres de la minoria nacional eslovaca, com a minoria més nombrosa, però dispersada per tot el territori de la República Txeca, viuen en el territori de la regió moraviana-silesiana d'Ústi, Praga, el sud de Moràvia, al centre de Bohèmia i a les regions de Karlovy Vary. Contràriament als seus assentaments dispersos i per causa de la història, es produeix una concentració significativa de membres de la minoria polonesa al llarg de la frontera estatal amb Polònia on, en els districtes de Frydek-Mistek i Karvina representen més del 8 % de la població local. Les persones que pertanyen a la minoria nacional alemanya viuen a les regions frontereres de l'est, el nord i l'oest, en un entorn d'antigues illes de llengua alemanya. Malgrat la dispersió territorial al llarg de la República Txeca, es pot considerar que la població d'ètnia gitana s'ha concentrat a les ciutats industrialitzades del nord de Bohèmia i del nord de Moràvia, així com a Praga. De la mateixa manera, les minories nacionals menys nombroses de búlgars, russos, rutens, ucraïnesos, grecs, romanesos i també les minories jueves que viuen escampats per tot el país es concentren especialment a Praga i a altres ciutats industrials.

3. Marc legal

Els drets de les minories nacionals estan protegits per la llei internacional⁴, les lleis constitucionals i les lleis d'àmbit local pel que fa a àrees concretes.⁵ Val a dir que els acords bilaterals entre la República Txeca i els països veïns, concretament la República Federal d'Alemanya, Polònia i Eslovàquia, garanteixen la protecció dels drets de les persones que pertanyen a les minories nacionals respectives. L'article 10 de la Constitució de la República Txeca dona prioritat als tractats de drets humans sobre la llei d'àmbit local.

³ Resolució de Govern de la República Txeca núm. 600, de 12 de juny de 2002, a l'Informe de situació de les minories nacionals a la República Txeca l'any 2001: <http://wtd.vlada.cz/files/rvk/rnm/zprava_mensiny_2001_en.pdf>.

⁴ Per exemple, la Convenció Marc per a la Protecció de les Minories Nacionals, el Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics, la Convenció Internacional sobre l'Eliminació de Totes les Formes de Discriminació Racial. Vg. V. Týc, "International Agreements in the Legal Orders of the Candidate Countries", in A. Ott, K. Inglis (eds.), *Handbook on European Enlargement*, T. M. C. Asser Instituut, The Hague, 2002, pàg. 229-237.

⁵ Segons l'Informe Estatal que la República Txeca va presentar al Consell Europeu l'any 1999 com una de les seves obligacions sota la Convenció Marc per a la Protecció de les Minories Nacionals (vg. Art. 25. 1), disponible a: <www.coe.int>.

La protecció bàsica de les minories nacionals està determinada a la *Constitució*⁶ i la *Carta de drets i llibertats fonamentals*⁷ com a part de l'ordre constitucional. La Carta confereix drets tant col·lectius com individuals. Diferencia les minories ètniques de les nacionals, però no en defineix la diferència. L'any 1994, el Govern de la República Txeca va formular alguns principis no vinculants jurídicament de la política que fa referència a les minories nacionals en el document Concepte per a les Qüestions relacionades amb les Minories Nacionals a la República Txeca.⁸ Després d'un llarg període de difícils discussions, el juny de 2001 la Cambra dels Diputats txeca finalment va aprovar una Llei de minories ètniques i nacionals (Llei de minories)⁹, que va entrar en vigor el 2 d'agost de 2001.

Aquesta Llei de minories especifica els drets dels membres de les minories nacionals i la competència dels ministres, de les autoritats administratives i de les autoritats de les unitats d'autoadministració territorial en relació amb aquests drets. Tot i que la Llei es va basar majoritàriament en la Convenció Marc per a la Protecció de les Minories Nacionals¹⁰, se'n diferencia en un aspecte fonamental. L'article 2 de la Llei de minories defineix els termes bàsics "minoria nacional" i "un membre d'una minoria nacional" de la manera següent:

"Una minoria nacional és una comunitat de ciutadans de la República Txeca que viuen en el territori de l'actual República Txeca i, per regla general, es diferencien d'altres ciutadans pel seu origen ètnic comú, el llenguatge, la cultura i les tradicions; representen una minoria de ciutadans i, alhora, mostren la seva voluntat de ser considerats una minoria nacional amb el propòsit comú d'esforçar-se per preservar i desenvolupar la seva identitat, llenguatge i cultura propis i, alhora, expressar i preservar els interessos de la seva comunitat que s'ha format durant la història."

"Un membre d'una minoria nacional és un ciutadà de la República Txeca que professa qualsevol origen ètnic diferent del txec i desitja ser considerat membre d'una minoria nacional igual que els altres que professen el mateix origen ètnic."

A més, la Llei de minories preveu la creació d'un Consell de Govern per a les Minories Nacionals com a òrgan consultiu i impulsor encapçalat per un membre del govern. No obstant això, aquesta llei rep les crítiques no només dels representants de les minories nacionals, sinó també de les ONG¹¹, ja que ofereix considerablement menys protecció que els esborranys anteriors i pot tenir menys importància per als gitanos, donat el límit d'aplicació del 10 %. A més, la Comissió per a l'Eliminació de totes les Formes de Discriminació Racial de les Nacions Unides va criticar reiteradament la manca de provisions legals per a la protecció de les minories contra la discriminació, ja que la Llei de minories es va restringir als drets relacionats amb el desenvolupament de les minories nacionals sense fer front als problemes de discriminació.

4. L'ús del llenguatge

El llenguatge i l'habilitat d'utilitzar la llengua minoritària pròpia lliurement, tant en la vida pública com en la privada, serveix a la majoria de minories com a mitjà d'unitat de grup i com a recurs d'autoidentificació per als individus.

4.1 Comunicació amb les autoritats

Ni la Constitució conté cap esmena concreta d'una llengua oficial o estatal, ni cap altra llei txeca defineix la llengua oficial o la llengua de comunicació oficial. No obstant això, l'estatus de la llengua txeca com a llengua oficial queda implícita en algunes regulacions legals.¹²

⁶ Llei núm. 1/1993: <www.psp.cz/cgi-bin/eng/docs/laws/constitution.html>. Vegeu també la base de dades electrònica del Sistema d'Informació dels Drets de les Minories (MIRIS): <www.eurac.edu/miris>.

⁷ Llei núm. 2/1993: <www.psp.cz/cgi-bin/eng/docs/laws/charter.html>.

⁸ Resolució Governamental N° 63/1994

⁹ Llei dels drets dels membres de minories nacionals i esmena d'algunes lleis núm. 273/2001: <www.minelres.lv/NationalLegislation/Czech/Czech_Minorities_English.htm>.

¹⁰ Consulteu <<http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/157.htm>>.

¹¹ Vegeu l'Informe de Control del Procés d'Adhesió a la UE redactat per l'Open Society Institute, <www.eumap.org> i l'Informe de les Minories Ètniques i Nacionals, de 28 de maig de 2002, fet per la Federació Internacional de Hèlsinki per als Drets Humans, <www.ihf-hr.org>.

¹² Llei de defensa, alguns registres, el poder judicial, Llei d'adquisició i pèrdua de nacionalitat de la República Txeca.

A la República Txeca es parla l'alemany, el polonès, l'hongarès, l'ucraïnès, el gitano, l'eslovac i el croat, tot i que només les quatre primeres estan reconegudes com a llengües minoritàries oficials.

El dret de les minories nacionals i ètniques per utilitzar el llenguatge propi a l'hora de comunicar-se amb les autoritats es basa sobretot en l'article 25/2/b de la Constitució. A més, algunes regulacions legals preveuen que qualsevol persona que declari no parlar txec té el dret a utilitzar la seva llengua materna davant d'un tribunal o davant dels òrgans implicats en procediments delictius.¹³ L'estat es fa càrrec de les despeses relacionades amb el servei d'un intèrpret. Tanmateix, el Govern destaca que "pel que fa a la minoria nacional d'ètnia gitana, un problema sense resoldre és el nombre del tot insuficient d'intèrprets del gitano".¹⁴

4.2 Noms i signes topogràfics

Segons l'article 7 de la Llei de minories, els membres de les minories poden utilitzar els seus noms i cognoms en la pròpia llengua. En haver-hi condicions estrictes determinades per una llei especial de registres, noms i cognoms¹⁵, a la pràctica només les ciutadanes de la República Txeca o els pares d'un infant de sexe femení menor d'edat poden sol·licitar l'entrada en el registre d'un cognom canviat, sempre que facin una declaració jurada de la seva qualitat de membres d'una minoria nacional. Tot i que tots els representants de minories nacionals accepten essencialment aquesta nova Llei de registres, en destaquen que els problemes pràctics no s'hi reflecteixen prou. Per exemple, critiquen la despesa administrativa de 1.000 corones txeques (CZK)¹⁶ per canviar una entrada, especialment per als adults.

A més, la Llei de minories estipula que es poden utilitzar noms geogràfics bilingües, com per exemple, en el cas de municipis, carrers, llocs públics, edificis d'òrgans governamentals i d'unitats d'autogovern territorial¹⁷. Però a la pràctica, tal com esmenta l'Informe de Govern sobre la Situació de les Minories Nacionals de juny de 2002¹⁸, encara no s'ha exercit el dret a inscriure els noms de comunitats, carrers i llocs públics en llengües minoritàries. Això es produeix probablement pel fet que aquest dret només es pot exercir si el 10 % dels ciutadans locals reconeixen ser membres d'una minoria nacional i el 40 % dels ciutadans adults d'aquesta minoria ho demana formalment. El setembre de 2003, la minoria polonesoparlant que viu a la regió de Silèsia va començar a recollir signatures a favor dels senyals bilingües. El poble més gran, anomenat Ěesky Tisin/Czeski Cieszyn, es va dividir en una part polonesa i una altra txecoslovaca després del col·lapse de l'Imperi austrohongarès l'any 1918. El percentatge actual de ciutadans polonesoparlants només suposa el 16,1 % segons el darrer cens. A més, han iniciat les negociacions amb el Ministeri d'Interior Txec per introduir documents bilingües, com per exemple certificats de naixement, de matrimoni i de defunció.¹⁹

4.3 Mitjans de comunicació

Les regulacions relacionades amb la llengua i amb els mitjans de divulgació produeixen un fort impacte en la vida de les persones que pertanyen a minories.²⁰ Mentre que els membres de les minories tenen llibertat per accedir als mitjans de comunicació, a la mateixa vegada, els difusors²¹ tenen el dret, garantit per llei, de difondre els seus programes de manera lliure i independent. Per això, la interferència amb aquests difusors només es permet d'acord amb la llei i dins dels seus límits.

¹³ P.ex. l'article 18 del Codi de Procediment Civil, l'article 7 de la Llei de Tribunals i Jutges i el l'article 2 de la Llei de procediments criminals judicials.

¹⁴ Consulteu <www.eumap.org/reports>.

¹⁵ Llei núm. 301/2001.

¹⁶ \$ 1=27 corones txeques (CZK) a 16 de març de 2004.

¹⁷ Article 29/2 de la Llei núm. 1128/2000 Coll. on communities.

¹⁸ A: <http://wtd.vlada.cz/files/rvk/rnm/zprava_mesiny_2001_en.pdf>.

¹⁹ Per a més informació, consulteu

<www.usenglish.org/foundation/research/olp/viewResearch.asp?CID=18&TID=6>.

²⁰ Per obtenir informació general i com a visió general de tots els països membres de la OSCE, consulteu l'estudi encomanat per l'Alt Comissari de l'OSCE sobre Minories Nacionals pel que fa a les *Llengües minoritàries relacionades amb la difusió i la legislació dins de l'OSCE* a: <www.ivir.nl/publications/mcgonagle/minority-languages.pdf>.

²¹ El desembre de 2003, hi ha un operador públic nacional de televisió (amb dos canals), dos operadors de televisió privats, 12 operadors regionals, 16 operadors locals, 10 operadors per satèl·lit i 11 operadors per cable.

La Llei de la televisió txeca de 1991²² (CT - Česká televize) exposa que entre les tasques principals del CT destaquen la creació i transmissió de programes i la disposició d'una selecció equilibrada de programes per a tots els sectors de la població pel que fa al seu rerefons ètnic i nacional i a la seva identitat nacional, i el desenvolupament de la identitat cultural de la població de la República Txeca, inclosos els membres de les minories nacionals. Però a la pràctica, les llengües minoritàries encara no s'utilitzen a la televisió pública. A causa de les dures crítiques dels representants de les minories nacionals, el Consell de Govern per a les Minories Nacionals va posar en marxa iniciatives per a la millora de la cooperació entre la CT i les minories nacionals.

La Llei de difusió radiotelevisiva de 2001²³ s'ocupa dels drets i deures pel que fa al contingut dels programes. A més d'insistir en una programació equilibrada i objectiva d'informació i d'esdeveniments actuals, imposa responsabilitats addicionals als difusors reglamentaris per mitjà de l'article 31(4), que exigeix la preparació d'una estructuració del programa, "de manera que, en la seva programació, es proporcioni a tota la població un portafoli ben equilibrat en relació amb l'edat, el sexe, el color de la pell, la fe, la religió, les opinions polítiques o d'altres tipus, l'origen ètnic, nacional o social i la qualitat de membre d'una minoria. No obstant això, les llengües minoritàries només s'utilitzen en programes preparats per consells editorials minoritaris (alemanys, polonesos, romes i eslovacs).

Segons la Llei de premsa de 2000²⁴, els membres de les minories poden exercir el seu dret pel que fa a la disseminació i a la recepció de la informació de manera il·limitada. Com a conseqüència, una de les activitats preferides de les organitzacions de minories nacionals per al desenvolupament de la seva cultura i de la seva identitat cultural és la premsa pròpia. De manera que amb les subvencions del pressupost de l'Estat es publiquen molts diaris periòdics i no periòdics.

El Consell de Difusió Radiotelevisiva²⁵ és l'òrgan administratiu que supervisa el compliment de la legislació que regula les difusions radiotelevisives, així com la composició dels programes. En la seva Opinió sobre la República Txeca²⁶, el Consell del Comitè Consultiu Europeu sobre la Convenció Marc per a la Protecció de les Minories Nacionals critica aquesta pràctica i en recomana mesures. Concretament, es va advertir de la insatisfacció expressada per les petites minories representades en el Consell del Govern per a les Minories Nacionals pel que fa a l'hora i la durada dels programes difosos en llengües minoritàries a la ràdio txeca.

5. Educació de les minories

L'article 25 de la Carta preveu l'ensenyament en llengües minoritàries i la Llei de les minories garanteix el dret a ser educat en la llengua minoritària des de parvulari fins a les escoles secundàries.

Per a l'aplicació pràctica de les normatives legals, el Ministeri d'Educació, Joventut i Esports va establir un *Grup Consultiu vinculant al Ministeri d'Educació per a les Qüestions d'Educació de les Minories*, els membres del qual van ser escollits l'any 2001 d'entre els representants de les minories poloneses, alemanyes, d'ètnia gitana, eslovaques, hongareses i ucraïneses que viuen a la República Txeca, així com de la comunitat jueva.

Tot i que la Llei de minories no imposa un nombre mínim necessari perquè els nens de les minories puguin formar una classe en la llengua minoritària, segons l'Informe de Govern²⁷, l'ensenyament en llengües minoritàries dins del sistema d'educació estatal només és possible en cas d'haver-hi minories més nombroses que permetin un nombre suficient d'alumnes a les escoles. Per això, aquest dret només s'exerceix plenament en benefici dels nens polonesos. La minoria nacional polonesa disposa d'una xarxa d'escoles en els districtes de Karviná i

²² Llei núm. 483/1991 després de ser esmenada per la Llei núm. 39/2001, a <www.mvcr.cz/sbirka>.

²³ Llei núm. 231/2001, a <www.rrtv.cz/zakony_en/broadcasting_act2001.html>.

²⁴ Llei núm. 46/2000.

²⁵ Per a més informació consulteu: <www.rrtv.cz/en/index.html>.

²⁶ Adoptada el 6 d'abril de 2001, a: <www.coe.int/T/E/Human_rights/>.

²⁷ Vegeu la referència 17.

Frydek-Místek que inclou jardins d'infants, escoles primàries, instituts i escoles secundàries modernes on el polonès és l'única llengua d'ensenyament.

Els assentaments dispersos compliquen l'educació minoritària de les petites minories búlgares, croates, rutenes, russes, gregues i ucraïneses, així com de les més nombroses com són les minories alemanyes, hongareses, d'ètnia gitana i eslovaques. D'aquesta manera, el sistema d'educació estatal dona suport a l'educació de membres de les minories poloneses, alemanyes i d'ètnia gitana, mentre que altres minories nacionals només reben educació dins del marc de programes educatius addicionals per mitjà de beques per a activitats extraescolars. Els representants de la minoria alemanya reconeixen que la creació d'escoles alemanyes no és realista. No obstant això, una part dels seus membres han apel·lat a la creació d'escoles bilingües, amb el predomini de l'alemany com a llengua d'ensenyament.

6. La minoria nacional d'ètnia gitana

La minoria gitana ocupa una posició privilegiada dins la situació general de les minories nacionals a la República Txeca. La Constitució els va reconèixer per primera vegada com a minoria nacional l'any 1993. Tot i que 11.716 persones van declarar la seva etnicitat gitana durant el darrer cens, és ben sabut que aquestes dades no corresponen al nombre real de gitanos que viuen a la República Txeca. En general s'estima que les xifres oscil·len entre 150.000 i 200.000 persones. D'aquestes xifres, 20.000 persones són d'ètnia gitana vllax, la cultura i la llengua dels quals és considerablement diferent. Més del 95 % dels gitanos es van traslladar a la República Txeca des d'Eslovàquia després de la Segona Guerra Mundial o són descendents d'aquests emigrants. Les experiències de persecució viscudes durant el període feixista i la discriminació quotidiana per causa de l'aversion de la majoria envers els gitanos es van traduir en un baix nombre de persones que es declaraven "romipen" (identitat ètnica i cultural gitana).

Avui dia els gitanos continuen patint pobresa, atur, violència interètnica, discriminació, analfabetisme i malalties de manera desproporcionada.²⁸ L'any 1997 es va crear la Comissió Interministerial per als Afers de la Comunitat Gitana²⁹ com a autoritat consultiva que se centra en els problemes que experimenta la minoria d'ètnia gitana. El seu objectiu és, particularment, fomentar la integració dels gitanos i informar de la minoria gitana a la població majoritària. El juny de 2000, el Govern va adoptar una política per als gitanos, el Concepte per a la Integració dels Romes, finançada amb el pressupost de l'Estat, i actualitzada el gener de 2002. Les prioritats principals de cara al futur no solament inclouen mesures contra la discriminació i la garantia de la seguretat dels gitanos, sinó també accions més positives pel que fa a l'educació, l'ocupació, l'assistència sanitària i social i l'habitatge. Tot i que el Pla nacional d'ocupació per al 2002 i també diverses activitats del Comitè per als aturats de llarga durada per als grups més desfavorits en el mercat laboral podrien millorar lleugerament la situació dels gitanos, continua la discriminació generalitzada.

Existeixen diverses iniciatives de l'ètnia gitana de difusió, com per exemple un programa setmanal d'una hora a la ràdio txeca i quatre publicacions periòdiques d'ètnia gitana finançades pel Ministeri de Cultura. No obstant això, l'àmbit més problemàtic continua essent el sistema educatiu. S'estima que entre el 75 % i el 85 % de tots els nens gitanos no finalitzen els estudis en el sistema escolar "convencional". La majoria d'estudiants gitanos deixen els estudis o acaben en "escoles especials" per a nens amb discapacitats. Aquestes escoles ofereixen un nivell d'ensenyament de qualitat inferior i els estudiants progressen a un ritme més lent, i queden endarrerits sense esperances en comparació amb els estudiants de les escoles "convencionals". Com a conseqüència d'això, s'ha creat un sistema escolar segregat no oficial en què algunes escoles especials presenten una majoria de nens gitanos i en altres tots els nens són d'ètnia gitana. El Govern va aprovar una sèrie de mesures que s'ocupen de l'educació dels nens gitanos. Amb l'aprovació de la política per als gitanos esmentada anteriorment, el Govern va reaccionar a les recomanacions del Comitè de Drets Humans de les Nacions Unides, que desaprovava la segregació dels nens gitanos en escoles especials. Les mesures inclouen la disseminació del material d'informació, un projecte pilot

²⁸ Com a exemple de la visió general de la situació dels gitanos, vegeu l'Informe de País sobre les Pràctiques dels Drets Humans de 2003, publicat el 25 de febrer de 2004 per l'Oficina de Democràcia, Drets Humans i Assumptes Laborals, disponible a: <www.state.gov>.

²⁹ Actualment anomenat Consell per als Afers dels Roma, compta amb 14 representants regionals gitanos i el mateix nombre de funcionaris dels ministeris.

voluntari d'escolarització a temps total en cinc escoles primàries, i la continuació de l'esquema de classes preparatòries.

Com a resultat dels baixos estàndards educatius i, més encara, per causa del fet que alguns patrons rebutjaven contractar treballadors d'ètnia gitana, i fins i tot demanaven a les empreses d'ocupació que no els enviessin aspirants gitanos per als llocs de treball anunciats, l'índex d'atur és desproporcionadament elevat. Els gitanos també afronten la discriminació en l'habitatge i en altres àrees de la vida quotidiana, per exemple l'accés als restaurants³⁰. A més, el patró d'abús de la violència dels gitanos a mans de la policia i dels actors privats persisteix i les autoritats sovint fracassen en la investigació i el processament de delictes d'aquest tipus.³¹

7. Representació política i institucions per a la protecció de les minories

No hi ha cap dret especial que garanteixi la participació parlamentària per a les minories, i avui dia el Parlament Txec només compta amb un representant d'ètnia gitana.³² L'únic partit polític gitano de la República Txeca, la Iniciativa Civil Gitana, no ha aconseguit guanyar escons des de 1992 i els candidats gitanos poques vegades arriben al llindar del 5 % per ser escollits, també perquè no hi ha un representant comú per a les posicions gitanes en qüestions que afecten la minoria com un tot.³³ L'article 15 de la Llei de minories preveu la possibilitat de crear uns consells minoritaris municipals en àrees on les minories assoleixin com a mínim un 10 % de la població. A la pràctica, com ja s'ha esmentat, hi ha poques àrees on es concentren les minories nacionals i assoleixen aquesta proporció de la població.

A la República Txeca no hi ha cap òrgan independent que controli particularment la igualtat racial. L'Oficina del Defensor del Poble, recentment creada per defensar els drets dels ciutadans, pot preveure certa protecció contra la discriminació racial. Són diversos els òrgans que compleixen una funció consultiva al govern pel que fa als gitanos i a altres qüestions minoritàries. Diverses organitzacions de la societat civil treballen en nom dels drets dels gitanos.

8. Conclusió

Mentre que la situació de les minories no gitanes a la República Txeca, és a dir bàsicament eslovaques, poloneses, alemanyes, hongareses i ucraïneses, és majoritàriament satisfactòria, els gitanos continuen patint una discriminació generalitzada en tots els àmbits de la vida quotidiana. El febrer de 2002, el Comitè de Ministres del Consell Europeu va concloure que la República Txeca havia fet esforços admirables per donar suport a les minories nacionals i a les cultures respectives.³⁴ La Comissió Europea també va declarar que la major part de les condicions d'accés s'havien completat amb èxit d'acord amb l'informe integral de control sobre els preparatius de la República Txeca per esdevenir estat membre l'any 2003.³⁵ En el tercer informe sobre la República Txeca fet públic el 8 de juny de 2004, la Comissió Europea

³⁰ El 28 de maig de 2002, el Tribunal Superior de Justícia de Praga va decidir que la negació de l'accés del Sr. Jan Kovác, un home gitano, al club Drago Inferno a l'oest de la ciutat txeca de Karlovy Vary suposava una violació greu de la dignitat humana i li va donar dret al Sr. Kovác a exigir danys morals. Consulteu els Drets dels Gitanos 2/2002: <http://www.errc.org/rr_nr2_2002/snap6.shtml> Vegeu també la ridícula carta de disculpes, ordenada pel Tribunal Regional de Plzen a: <http://www.errc.org/rr_nr1-2_2003/noteb8.shtml>.

³¹ Comitè de les Nacions Unides Contra la Tortura, *Conclusions i Recomanacions pel que fa al compliment de la Convenció Contra la Tortura per part de la República Txeca*, de 14 de maig de 2001. Vegeu: <www.errc.org/rr_nr2-3_2001/snap4.shtml>.

³² Monika Horakova va ser escollida a les eleccions nacionals de 1998 com a membre de la Unió del Partit Liberal. Vegeu Romano Hangos, "No vull associar-me a persones a qui no entenc", Vol. 1. Núm. 5, 29 d'abril de 2000; així com Mahulena Hosková, "Die Rechtstellung der Minderheiten in der Tschechischen Republik" a Georg Brunner, Boris Meissner (eds.), *Das Recht der nationalen Minderheiten in Osteuropa*, Berlin Verlag Arno Spitz, Berlin, 1999, pàg. 91-112.

³³ Eva Sobotka, "Els gitanos en la política de la República Txeca, Eslovàquia i Polònia", Drets dels gitanos 4/2003, Centre Europeu dels Drets dels Gitanos, a <http://www.errc.org/rr_nr4_2003/noteb2.shtml>.

³⁴ Resolució ResCMN(2002)2 sobre la implementació de la Convenció Marc per a la Protecció de les Minories Nacionals a la República Txeca, a <http://cm.coe.int/stat/E/Public/2002/adopted_texts/resCMN/2002xn2.htm>.

³⁵ <http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_2003/pdf/cmr_cz_final.pdf>.

contra el Racisme i la Intolerància va destacar que s'havien fet grans progressos en nombrosos àmbits des del segon informe l'any 1999.³⁶

Però val a dir que la República Txeca és l'únic país que ha reconegut la nació gitana l'abril de l'any 2001, per mitjà de contactes entre la Unió Gitana Internacional (IRU) i el Ministeri de l'Exterior Txec. Un memoràndum entre les dues parts exigeix una major cooperació, la millora de les condicions de vida dels gitanos dins de la República Txeca i el suport per a l'"europeització" de la qüestió gitana.³⁷

Des de la sol·licitud d'ingrés a la Unió Europea el gener de 1996, la República Txeca ha adoptat una sèrie de lleis i de polítiques governamentals que contribueixen a la integració, així com al desenvolupament cultural de les minories nacionals. Mentre que alguns esforços van tenir èxit, com és el cas de la introducció d'ajudants pedagògics per als gitanos a les escoles l'any 1997, que va fomentar l'ús de la llengua gitana a l'ensenyament, d'altres van fracassar. Es van rebutjar totes les propostes per crear una Oficina independent per als Drets de les Minories Nacionals per tal d'aconseguir la igualtat ètnica i la integració o per reforçar el Consell consultiu de les Minories Nacionals.

9. Bibliografia

Czech Republic: Resolution of the Government Nr. 600 from June 12, 2002 to the Report on the Situation of National Minorities in the Czech Republic in 2001, at <http://wtd.vlada.cz/files/rvk/rnm/zprava_mensiny_2001_en.pdf>.

Czech Republic: State Report pursuant to Article 25, Paragraph 1 of the Framework Convention on the Protection of National Minorities, 1999, at <www.coe.int>.

European Commission: Comprehensive Monitoring Report on the Czech Republic's preparations for membership, at <http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_2003/pdf/cmr_cz_final.pdf>

European Commission against Racism and Intolerance, third report on the Czech Republic, adopted on December 5, 2003 and made public on June 8, 2004, at <www.coe.int/T/E/human_rights/Ecri/1-ECRI/2-Country-by-country_approach/Czech_Republic/>.

Hosková, M., "Die Rechtsstellung der Minderheiten in der Tschechischen Republik" in Georg Brunner, Boris Meissner (eds.), *Das Recht der nationalen Minderheiten in Osteuropa*, Berlin Verlag Arno Spitz, Berlin, 1999, pàg. 91-112.

International Helsinki Federation of Human Rights: Report on Ethnic and National Minorities, May 28, 2002, at <www.ihf-hr.org>.

McGonagle, T., Noll, B.D., Price, M., Minority-Language Related Broadcasting and Legislation in the OSCE, April 2003, at <www.ivir.nl/publications/mcgonagle/minority-languages.pdf>.

Open Society Institute: Monitoring the EU Accession Process "Minority Protection in the Czech Republic. An Assessment of the Concept of Governmental Policy Towards Members of the Roma Community Supporting Their Integration into Society", 2002, <www.eumap.org>.

Sobotka, E., "Roma in politics in the Czech Republic, Slovakia and Poland", Roma Rights 4/2003, European Roma Rights Centre, at <http://www.errc.org/rr_nr4_2003/noteb2.shtml>.

Týc, V., "International Agreements in the Legal Orders of the Candidate Countries", in A. Ott, K. Inglis (eds.), *Handbook on European Enlargement*, T.M.C. Asser Instituut, The Hague, 2002, pàg. 229-237.

³⁶ <http://www.coe.int/T/E/human_rights/Ecri/1-ECRI/2-Country-by-country_approach/Czech_Republic/>.

³⁷ *Memoràndum sobre la comprensió i la cooperació entre la Unió Gitana Internacional i els Ministeri d'Afers Exteriors de la República Txeca*, gener de 2001, Emil Scuka (IRU), Martin Palous (Ministeri d'Afers Exteriors). El moviment ha generat crítiques dels líders gitanos txecs perquè ofereix publicitat internacional superficial per al govern i no preveu solucions per als gitanos txecs. Taula rodona OSI, Praga, 22 de març de 2001.

U.S. Department of State, Bureau of Democracy, Human Rights and Labor: Country Report on Human Rights Practices 2003, February 25, 2004, at <www.state.gov>.

U.S. English Foundation, Official Language Laws in other Countries, at <www.usenglish.org/foundation/research/olp/viewResearch.asp?CID=18&TID=6>.

United Nations Committee Against Torture, "Conclusions and Recommendations concerning the compliance of the Czech Republic with the Convention Against Torture", 14 May 2001, at <www.errc.org/rr_nr2-3_2001/snap4.shtml>.

Carolín Zwillling

Acadèmia Europea Bolzano-Bozen

Minories i autonomies – Institut d'Estudis de Federalisme i Regionalisme (SFeRe)

<carolin.zwillling@eurac.edu>